

קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק ב' · שיעור שביעי: התענוג

אז תתענג על ה'

שיעור 7 מתוך 10 בקורס קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק ב'. הסרטון המלא, ומתחתיו השיעור כתוב ומעובד לקריאה.

קומה של תענוג

יש תענוג אמיתי שאדם יכול לטעום בעבודת ה', התענוג שבדבקות ובהשוואת הצורה. בעקבות מאמר מספר שמעתי נלמד מדוע הלשמה, שהיא מתנה שיורדת מלמעלה, דורשת בכל זאת את עבודתנו ואת תפילתנו, ומדוע התענוג מגיע דווקא אחרי תקופה של עבודה יבשה, בלי טעם ובלי חיות.

בשיעור על השוואת הצורה עמדנו על שאלתו של בעל הסולם על הפסוק "ובו תדבק" (דברים י, כ): כיצד יכול בשר ודם לדבוק בבורא. ולמדנו שהדבקות ברוחניות היא השוואת הצורה, כדברי חז"ל "מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום" (שבת קלג, ב). הרצון לקבל הוא שהפריד את הנשמה מן השלם שממנו נחצבה, וככל שהאדם הופך אותו לרצון להשפיע, הוא חוזר ונדבק בבוראו.

ועכשיו אנחנו עולים עוד קומה, אל הבנה עמוקה יותר בתוך המערכת הזאת, וננסה להבין מהו באמת המושג שנקרא תענוג.

בנו של בעל הסולם, רבי ברוך שלום הלוי אשלג זכר צדיק וקדוש לברכה, רשם את הדברים ששמע מפי אביו, והם נקראים בשם שמעתי. יש שם מאמרים רבים, ואני רוצה שנלמד יחד מאמר אחד, ששמו "לשמה זהו אתערותא דלעילא, ולמה צריכים אתערותא דלתתא". בעל הסולם שואל בו שאלה עמוקה מאוד, והתשובה שלו פותחת לנו את סוד התענוג.

לשמה שמעל הטבע

כל מה שלמדנו מכוון למטרה אחת: לעבוד את ה' לשמה, כלומר לשם ה'. המקובלים קראו לזה לשם השכינה, להקים את השכינה מן העפר. ובשפה הפשוטה שלנו, לעשות כל דבר על מנת להשפיע נחת רוח לבורא. זו המטרה. היא שמביאה אותנו להשוואת הצורה ולדבקות, וממנה נפתח השער אל התענוג שעליו נלמד עכשיו.

וצריך להבין שהקומה הזאת היא קומה על אנושית. כשאנחנו מדברים על עבודת ה' לשמה במאה אחוז, כשכל הפעולות היומיומיות שלנו וכל המעשים שאנחנו עושים יהיו אך ורק כדי לעשות נחת רוח לבורא, אנחנו מדברים על מצב שמעל גדרי הטבע. בעל הסולם קורא לזה טבע שני, הנקרא רצון להשפיע. זה נגד הטבע. לקחת אדם ולומר לו: מהיום אתה עובד, עושה ופועל, ואתה עצמך אינך בתמונה, אינך מקבל דבר.

בעל הסולם כותב במאמר הזה שכל דבר שנותנים לאדם להבין, שאם יעסוק בתורה ובמצוות ישיג משהו, מוכרח להיות בו תועלת לעצמו, "כי אחרת אין האדם מסוגל לעשות משהו" (שמעתי, מאמר ה). נסו לדמיין שמוציאים עכשיו את הרצון לקבל מכדור הארץ, את האינטרס מכל המין האנושי. אנשים היו עוצרים את המכוניות באמצע הרחוב והולכים לישון, כי אין בשביל מה לנוע. כל מה שיוצר בנו תנועה הוא, לצערי, אינטרס קר. אנחנו מלבישים אותו, עוטפים אותו ומשכנעים את עצמנו, ובשורה התחתונה הדלק שמניע אותנו הוא האינטרסים הצרים, האנוכיות, התאוות והרצונות הנמוכים.

אומר בעל הסולם: הלשמה היא דבר שמגיע מן השמים. בלשון הקבלה זה נקרא אתערותא דלעילא, התעוררות מלמעלה. זה אור שהאדם מקבל מאת ה' יתברך, מלמעלה למטה, ובלשונו: "זהו הארה הבאה מלמעלה. ורק מי שטועם זה, הוא יכול לדעת ולהבין" (שם). מי שזוכה לאור הזה נכנס כביכול לגלקסיה אחרת, לעולם שיש לו חוקים משלו, ושם הכל נקרא על מנת להשפיע. זה עולם שהולך נגד כל המוסכמות של כדור הארץ.

ומכאן שאלתו של בעל הסולם. אם בסופו של דבר כל עניין השוואת הצורה, כל עניין הלשמה וכל עניין הדבקות הוא מתנה שיורדת מלמעלה, צריך להבין לשם מה נדרשת אתערותא דלתתא, ההתעוררות מלמטה, ולשם מה כל העבודה שלנו. כל מה שאנחנו לומדים כאן הוא שעלינו לאמן את עצמנו, להתחיל במעגל הקרוב ולתת ולהעניק לזולת, לקיים "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), להרגיל את עצמנו לפעול שלא על מנת לקבל, ולהילחם עם עצמנו כל הזמן. ואם ההבנה הזאת וההרגשה הזאת הן על אנושיות, לכאורה אין טעם בכל ההשתדלות שלנו.

תפילה שבונה כלי

ועל כך אומר בעל הסולם דבר מדהים. אמנם הטבע השני הזה הוא כוח שיורד בסופו של דבר מלמעלה, אבל האתערותא דלתתא היא המסלול, היא הדרך שבה נבנה כלי לקבל את האור הזה. האור מגיע מלמעלה, ואי אפשר להבין אותו בכלים שכליים, ומי שמכין את הכלים לקבל אותו הם אנחנו, בני האדם הקטנים.

ובניית הכלי נקראת תפילה. כך כותב בעל הסולם: "כי תפלה נקרא חסרון, ובלי חסרון אין מלוי" (שם). העבודה שלנו היא החיסרון והכלי, והמילוי עצמו הוא מתנת אלוקים.

והתפילה הזאת צריכה להיות תפילה שלמה, מעומק הלב. ועומק הלב פירושו, כלשון בעל הסולם, "שהאדם יודע מאה אחוז, שאין מי בעולם שיכול לעזור לו, אלא ה' בעצמו" (שם). זו המדרגה של "לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה" (תהלים נא, יט), ושל "קרוב ה' לכל קראיו, לכל אשר יקראהו באמת" (תהלים קמה, יח). האדם צריך להגיע למצב שבו הוא זועק: ריבונו של עולם, די, אינני יכול לסבול עוד לעבוד אותך כשאני כולי עמוס באינטרסים. אינני מסוגל עוד להיטיב לבני אדם בצורה כזאת, כשכל הזמן אני מחפש את התועלת שלי. כשאדם מגיע לאפיסת כוחות כזאת, התפילה שמעומק הלב יוצרת את הכלי, ואז מגיע האור.

ונשאר לברר כיצד מגיעים לתפילה כזאת. אומר בעל הסולם שהדרך היא להתחיל באתערותא דלתתא, ולעבוד על עצמנו להשפיע ולא על מנת לקבל. ואז נגיע למסקנה שהדבר בלתי אפשרי, שהוא על אנושי. בלי שנצא למסע, לא נבין זאת. רק אחרי שאדם עושה מאמץ של מאה אחוז, הוא מבין שבלי אינטרס אין הוא זז. פתאום הוא מתחיל לראות שכל מעשיו, גם המעולים שבהם, נעשים מתוך אינטרס אישי. לפעמים שקוף יותר ולפעמים פחות, לפעמים עבה וגס ולפעמים דק, אבל הכל אינטרס אישי, אגואיזם צרוף.

וכשאדם עמל, יגע, משתדל ומגיע למסקנה שעשה מבחינתו מאה אחוז ולא הצליח, הוא מגיע לתפילה. ובלשון בעל הסולם, את הידיעה הזאת, שאין מי שיעזור לו אלא הקב"ה, "האדם יכול להשיג דוקא אם הוא השקיע כל הכוחות מה שיש ברשותו, ולא עזר לו" (שם).

גם על כפתור

לצערנו הרב, אנחנו מתפללים באמת רק כשאנחנו קולטים שאיננו יכולים לעשות דבר. כל עוד נדמה לנו שיש בידינו לעשות משהו, אפילו גרם אחד, אנחנו מניחים את ה' בצד ופונים אליו רק בדברים גדולים. וזה שקר, כי

באמת האמיתית, גם את המעשה הקטן ביותר איננו יכולים לעשות לבד.

מסופר על רבי נחמן מברסלב שראה את תלמידו רבי נתן כשחסר כפתור בבגדו, ושאל אותו אם התפלל על כך. רבי נתן תמה, שהרי על כפתור אין צורך להתפלל, אפשר לתפור אותו בתוך רגע. ורבי נחמן ביקש ללמד אותו שגם הדבר הקטן ביותר אינו בידינו בלי ה'.

ולכן, כדי להגיע לתפילה כזאת, שתבנה כלי לקבלת האור, צריך אתערותא דלתתא. אנחנו צריכים להתחיל לפעול בעצמנו ולהשתדל להיות נקיים מאינטרס. לבחור פעולה, פרויקט, עשייה נטו, משהו שאין לי בו שום אינטרס ושאני מקבל ממנו דבר, התנדבות כלשהי. ובמהלך הזה אדם מגלה פתאום שגם בהתנדבות הוא מחכה למחמאה, שיגידו עליו, שיצלמו אותו. ואז הוא רואה שזה לא הולך לו.

מרד הגוף

ובעל הסולם מעמיק עוד יותר. ברגע שאדם יוצא לפרויקט כזה, של עשייה שהיא כולה לשמה, כל גופו מקבל כבודות, חושך. הגוף נכנס למרד. ובלשונו: "ורק אז הוא מתחיל לראות, שאין האברים מסכימים לדעה זו" (שם). זה כמו לבקש מן הגוף לפעול בלי דלק.

כדאי לבדוק מה הפעיל אותנו עד היום. אדם אומר שהוא קם בבוקר כמו שעון. נראה אותו קם כמו שעון בלי הצ'ק של סוף החודש. הקימה הזאת בבוקר היא הצ'ק. והחיוך אל הבוס, הורידו את הצ'ק ותראו מה יישאר ממנו. תשעים אחוז מן הפעולות שלנו סובבות סביב הצ'ק. שמעתי פעם אדם שאמר לי שאינו רואה בני אדם, הוא רואה צ'קים, סכומים שהולכים ובאים.

ובמדרגה שעליה אנחנו מדברים, לפעול כדי לעשות נחת רוח לבורא פירושו לקום פתאום באחת בלילה, כשאף אחד אינו יודע ואף אחד אינו שומע, רק אתה וה'. לשבור את קליפת השינה, לשבת ולעמול בתורה הקדושה. וטעם הדבר: המקובלים ורבותינו גילו שעסק התורה עושה נחת רוח לבורא. כיצד זה עושה לו נחת רוח, זה כבר אינו מעניין אותי. וכך גילו שכשאני מיטיב עם אדם מסכן, נעשה לו נחת רוח. ולקום כך באמצע הלילה, בלי מצלמות, שם מתגלה מה באמת הדלק שלנו.

ויש אינטרסים גסים ויש אינטרסים דקים. יש אנשים שהגשמיות אינה מדברת אליהם כלל, והם מחפשים דברים מעודנים יותר, כמו כבוד והערכה. ויש גבוהים עוד יותר, שפסלו את כל כדור הארץ ועובדים בשביל גן העדן. אין

זה משנה. כל זמן שאנחנו עדיין בתמונה, על מנת לקבל, זה פסול במדרגה מסוימת. וזו העבודה.

ברגע שאתה מנסה לפעול נקי, יש מרד מוחלט של כל הגוף. אתה יוצא לבקר חולה בנהריה, והגוף שואל אותך אם השתגעת. הוא עורך בדיקה: החולה אינו עשיר, ומעולם לא עשה לך טובה, ולשם מה לטרטר אותו עד שם. אבל אם תאמר לגוף שהחולה הוא מיליונר, ושכל מי שנכנס לחדרו יוצא עם צ'ק, תראה את הגוף רץ.

ועל זה אמר דוד המלך: "כי עונתי עברו ראשי, כמשא כבד יכבדו ממני" (תהלים לח, ה). הכבדות שנפלה עליו קשורה בעוון. ומבחינת הגוף, זה העוון: אתה בא להתנגד לו ולומר לו שאין לו שום רווח מן המעשה הזה. והגוף משיב במרד. הוא אינו זז. באה כבדות, באה עצלות, פתאום עצבות, פתאום לא בא לו.

זעקה מעומק הלב

לכן אומר בעל הסולם שרק כשאדם מתחיל לפעול, יש לו סיכוי להתפלל באמת על הדבר העל טבעי הזה. כשהוא פועל ורואה את כל המחסומים, הוא קולט שאינו יכול. ומצד שני, הוא כבר קלט את הרעיון, כבר שמע והבין שזו הפסגה. יש בו רצון למשהו נסתר שאינו יודע מהו, גלקסיה אחרת, חוקי טבע אחרים, טבע שני. וכשהרצון הזה פוגש את חוסר היכולת, מגיעה התפילה, זעקה מעומק הלב: ריבונו של עולם, האינטרסים שלי מגעילים אותי.

כולנו מכירים את התחושה הזאת מבחוץ. בא אלינו אדם, ואנחנו רואים בעליל שבא לקחת משהו, וכל המחמאות שלו מעוררות בנו סלידה. אנחנו מרגישים שזה לא טוב. אבל האנשים האלה הם מראות שלנו. בווריאציות שונות, אנחנו בדיוק אותו דבר.

וכשאדם מתפלל כך מעומק הלב, מיד יורד מן השמים השפע האלוקי הזה.

טעמו וראו כי טוב ה'

ועכשיו שימו לב היטב. אומר בעל הסולם שכאן מרוכז המושג שנקרא תענוג. בקומה הזאת, במציאות שבה אדם עושה מעשה נקי, בלי שום אינטרס אישי, לשם שמים נטו, באותו אחוז ובאותה פעולה נוצרת השוואת הצורה, ושם מתרכזת הדבקות. וזה המקום של העונג המושלם. ועל זה נאמר "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהלים לד, ט).

אנחנו רגילים להבין את הפסוק כך: תניח תפילין, תשמור שבת, תקיים "ואהבת לרעך כמוך", ותראה שה' טוב. אבל שם עדיין לא טעמת דבר. כדי לטעום שה' טוב, שהוא כולו טוב וכולו עונג, שכל מה שהוא עושה בבריאה הוא רק טוב, אתה צריך להיכנס לתוכו. לחשוב כמו ה', לראות את הבריאה ואת המעשים שנעשים בה כמו שה' רואה אותם. הקב"ה הוא מקור השפע והטוב, ומטבעו של הטוב להיטיב. כדי לקלוט את המציאות כך, אתה חייב להיות חלק ממנו ולא פרוד ממנו. וכדי להיות חלק ממנו, אתה צריך להגיע ללשמה. והדרך אל הלשמה היא התפילה, הזעקה.

תפילה היא חיסרון. אם לא חסר לך, לא ימלאו לך. שואלים אותי לפעמים מדוע אין גשם, והתשובה פשוטה: לא חסר לנו גשם. פעם היה לאדם שדה, ואם לא ירד גשם, לא היה לו מה לאכול. היה בור בחצר, ואם לא ירד גשם, הבור לא התמלא. ולכן צעקו, ונענו. היום כמעט אין לנו קשר עם הגשם, והחיים שלנו מבולבלים בדברים אחרים לגמרי. ואם אין חיסרון, ה' אינו ממלא.

כדי להגיע להבנה שחסר לי, צריך שני שלבים. בראשון, להבין שקיימת קומה כזאת. ובשני, להתחיל לפעול ולראות שאיננו מסוגלים לבד.

להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו

יוצא שכאן מקומו של העונג. רבי משה חיים לוצאטו, הרמח"ל הקדוש, מגדולי המקובלים, שחיבר ספרים רבים בחכמת הקבלה, פותח את ספרו מסילת ישרים במילים: "יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו" (מסילת ישרים פרק א).

הדבר הראשון שאדם צריך לעשות, ברגע שהתבגר ופקח את עיניו, הוא לעצור ולשאול את עצמו מה הוא עושה כאן. יש אנשים שעוברים שנים רבות בעולם, מתגלגלים ממקום למקום ואינם עוצרים לרגע. אומר לנו המסילת ישרים: אל תעבור כך את חיך. עצור ושאל מה החובה שלך בעולם, וכשתבין אותה, שם תשים את כל מבטך ואת כל עמלך כל ימי חיך.

ואת החובה הזאת מגדיר הרמח"ל במשפט אחד: "והנה מה שהורנו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו" (שם). זה הכל. ובהמשך דבריו הוא מבאר שמקום התענוג הזה

הוא העולם הבא, והעולם הזה הוא הדרך, המקום שבו מכינים את הכלים לתענוג הזה, והאמצעים לכך הם קיום התורה והמצוות, שבין אדם לחברו ושבין אדם למקום.

אבל משהו מן התענוג הזה אנחנו חייבים לטעום כבר כאן. שגור בפי החסידים שמי שלא טעם טעם של עולם הבא כאן, בעולם הזה, קשה לו להגיע אל העולם הבא שם. אדם אינו יכול להיכנס למקום שאינו מכיר כלל, הוא צריך סימנים. ובוודאי שהכל לפי הכלים שניתנו לכל אדם, ויש בזה מדרגות. בלשמה יש מדרגות לאין סוף.

וקראת לשבת ענג

ועוד מקום שבו מצאנו את המושג עונג: "וקראת לשבת ענג" (ישעיהו נח, יג). לכאורה, במבט חיצוני ונמוך, השבת היא ההפך. יושבים ואוכלים חמין, דגים ובשר, והולכים לישון. ואם עונג הוא השוואת הצורה, ואם עונג הוא ההגעה ללשמה ולמדרגות שבהן אני רק משפיע, צריך להבין כיצד נקראת השבת עונג, שהרי בה אני לכאורה רק מקבל, במאה אחוז. ונראה לי לחדש בסייעתא דשמיא שדווקא בזה עצמו טמון הפתרון.

בשבת נעשים כמה שלבים. בשלב הראשון, אומרים המקובלים, אנחנו מקבלים נשמה יתרה. וכך אמרו חז"ל: "נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו" (ביצה טז, א). כל יהודי מקבל תוספת של אור בנשמה, כל אחד לפי דרגתו, ולכן כל יהודי מרגיש שבת. ומטעם זה אנחנו מריחים בשמים במוצאי שבת. הנשמה היתרה יוצאת, וכדי ליישב את דעתנו אנחנו מריחים, כי הריח הוא מה שמהנה את הנשמה, כדברי חז"ל: "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, הוי אומר זה הריח" (ברכות מג, ב).

והאר"י הקדוש מגלה מה נעשה עם הנשמה הזאת. בשבת העולמות עולים. כאילו נכנסים למעלית, עוזבים את עולם העשייה ועולים עד עולם האצילות. אדם רואה אנשים מסתובבים בבית הכנסת ונדמה לו שהם כאן, ומי שיש לו עיניים רוחניות יודע ששומר השבת נמצא באצילות.

עד כדי כך, שיש בזה כוונות אצל המקובלים. ההלכה קובעת שמצווה לרחוץ בחמין בערב שבת, ומי שאינו יכול לרחוץ את כל גופו ירחץ לפחות את פניו, ידיו ורגליו (שולחן ערוך אורח חיים רס, א). והמקובלים מבארים שהחיצונים רוצים להיאחז בנו. הם יודעים שאנחנו עולים לאצילות, ומבקשים לעלות עמנו ולינוק מן המקום

הגבוה הזה. הרחיצה היא מעשה גשמי שרומז על דברים רוחניים: לסלק את החיצונים מן הרגליים, שלא יעלו איתנו לאצילות.

מי שטרח בערב שבת

השבת היא מעין עולם הבא, וכאילו היא באה לומר לנו: בוא וראה איך ייראה בסופו של דבר אדם שיזכה להשפיע. וזה מידה כנגד מידה. כל ששת ימי החול פעלנו ועשינו בשביל השבת, לכבוד שבת. הגמרא מספרת: "אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה, אומר זו לשבת" (ביצה טז, א). כל השבוע לכבוד שבת. ובבתים רבים, ובבתים החרדיים במיוחד, כל מאכל טוב וכל דבר מתיקה שמגיע הביתה באמצע השבוע נשמר לשבת. וכך אמרו חז"ל: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (עבודה זרה ג, א).

יוצא שכל הטרחה של ששת ימי השבוע הייתה על מנת להשפיע, לכבוד שבת קודש. אני מקפיד על כך, וכך אני גם מנהיג בביתי: כשאנחנו מתחילים לאכול בשבת, אנחנו אומרים לכבוד שבת. גם התענוגות הגופניים של השבת הם לכבוד שבת. כל הטיפול כולו הוא כדי להשפיע לשבת. וכשאתה נכנס לשבת, אתה נהנה ממה שאתה עצמך הכנת. וזה פתרון השאלה: העונג של השבת הוא פרי ההשפעה של כל ימי השבוע.

כך בדיוק בעבודה. כשאנחנו עובדים על מנת להשפיע ומגיעים להשוואת הצורה, אנחנו מתענגים מן העבודה שלנו עצמה. אם התפילה שלך שקלה עשרה קילו, תהיה לך השוואת צורה של עשרה קילו ותענוג של עשרה קילו. בסופו של דבר, התענוג שנקבל בעבודה הוא תוצר של ההשתדלות שלנו. אף שהקב"ה משפיע אותו באתערותא דלעילא, הוא בא לפי הכלי שהכנו.

וכשאדם מגיע למדרגה של על מנת להשפיע, המקום הצר הזה שנקרא גוף כבר אינו מפחיד אותו. הוא יכול לאכול, הוא יכול לשתות, הכל קודש ואין חול. חשבו לרגע שכולנו נכנסנו לעולם הזה, כולנו משפיעים במאה אחוז, כקבוצה. אף אחד מאיתנו לא יחסר דבר, כי כל אחד ישפיע לחברו. וכשמגיעים לקומה הזאת, מתקיים "צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז, א).

זה מה שקורה לנו בשבת. השבת באה לומר לך: מה שאתה רואה כאן הוא בזעיר אנפין, בקטן. הכל עדיין מלוכלך בגוף, בשינה, באכילה ובשתייה, אבל כבר אין פחד מן הגוף. הגוף עצמו נרתם למשימה בעל כורחו, כמו שכתוב: "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלם אתו" (משלי טז, ז). בסופו של דבר גם הגוף משלים.

ובעומק הדברים, בכל שטח שנכבש ונעבוד בו לשמה, הרגנו בעצם את היצר הרע. הוא מת שם, הוא אינו פועל. כך כותב בעל הסולם: "כי היצר הרע הוא הרצון לקבל" (שמעתי, מאמר ה), וכשהאדם זוכה לרצון להשפיע, הרצון לקבל מתבטל מפעולתו, וזה נחשב שהמית אותו. ברגע שכבשתי שטח והפכתי אותו להשפעה, היצר מת שם. כשהוא אינו פועל יום, יומיים, שלושה, ארבעה, הוא פשוט אינו נמצא.

כשהתענוג מתעכב

וכאן מקשה בעל הסולם קושיה נפלאה. אנחנו רואים אנשים שהתחילו את העבודה הזאת, התפללו וצעקו וקיבלו עליהם עול מלכות שמים בלי שום כוונה אחרת, ובכל זאת לא היה להם עונג גדול כל כך, ולא הייתה להם חיות גדולה כל כך. ואם הדברים שלמדנו נכונים, וכשנכנסים לעולם הזה, אפילו לשעה ואפילו במעשה אחד, יש השוואת צורה, היינו צריכים להרגיש עונג גדול. ובפועל אנשים אינם מרגישים אותו.

ועונה בעל הסולם דבר מדהים: הדבר הזה הוא תיקון גדול, והכל מאת ה'. תאר לעצמך שאדם עובד, צועק, מתפלל ומקבל, ופתאום עובד לשמה שעתיים או יום, ומיד הוא שרוי בתענוג עצום. מה שיקרה הוא שגם הרצון לקבל יסכים לעבוד. הוא יאמר: בואו נראה מה הולך כאן, זה פי מיליון מכל התענוגות שאני רגיל אליהם. הגוף עצמו יירתם, הרצון לקבל עצמו יירתם לעבוד לשמה, כי אין תענוג גדול מזה. ואם הקב"ה היה נותן תענוג מייד לאדם שמתחיל לעבוד אותו באמת, לעולם לא היו מגיעים ללשמה. ובלשונו: "לא היה שום מציאות שיהא באפשרות להגיע לשמה" (שם).

וכאן צריך לדייק מהו הרצון לקבל. שגור הכלל שעל ההכרח אין משבחים ואין מגנים. אדם שהולך לעבוד למחייתו, אין זה אומר שהרצון לקבל פועל בו. הכסף שהוא מרוויח עובר לילדיו ולביתו. הדברים המינימליים שאדם צריך אינם נקראים רצון לקבל. הרצון לקבל הוא מה שמעל ההכרח, מעל המידה הנורמלית: הקומבינות, הערמומיות, המקום שבו אנחנו כבר מתחילים להתבהם. ובעל הסולם מלמד שהצרכים הבסיסיים שלנו הם דבר נורמלי, כי כך ברא ה' את עולמו. אין הכוונה שנפסיק לאכול, לשתות ולישון.

למעלה מטעם ודעת

ונעמיק עוד בדבריו. אם מיד היה ניתן לאדם תענוג, העבודה הייתה מתקלקלת. נניח שאני מוסר שיעור ומלמד שהשבת היא מעין עולם הבא ושיש מצוות עשה לשמור שבת, ונניח שכל מי ששומר שבת היה הולך במוצאי שבת לבדוק את הלוח ומגלה שזכה במשהו. העולם כולו היה מתחיל לעבוד את הלוח, ולא את ה'. לעולם לא היו מגיעים ללשמה.

ראו איזו חכמה יש בדרך שבה ה' מנהיג את עולמו. דווקא כשמתחילים לעבוד אותו, באים בלבול והסתר, דברים שהם ההפך מן העונג שאנחנו מדברים עליו. ואז האדם צריך לעבוד את ה' במה שנקרא בקבלה למעלה מטעם ודעת, באמונה שלמעלה מן הדעת. הוא אינו מבין מה קורה, הכל נראה הפוך, והוא ממשיך לעבוד את ה'. וטעם הדבר: חז"ל אמרו שצריך לעבוד את ה' לשמה, והוא מאמין בחכמים. עכשיו הוא עובד על יבש. הוא אינו מקבל דבר, אפילו לא את העונג המיוחד. וכך הוא מתרגל לעבוד לשמה באמת, וכשיקבל אחר כך את העונג, העונג יהיה לכבוד ה'.

אומר בעל הסולם שהרצון לקבל דומה לגנב. כמו שאומרים הבריות, כשרודפים אחרי גנב, גם הגנב עצמו רץ עם כולם וצועק "תפסו את הגנב" (שם), ואי אפשר עוד לדעת מי הגנב האמיתי. אם נתענג מיד על מעשה שנעשה לשמה, בזמן שעדיין יש בנו רצון לקבל, הרצון לקבל יירתם ויאמר: מצוין, בואו נעבוד לשמה, ראו איזה עונג יש כאן. הוא ירוץ עם כולם ויצעק עם כולם, ואיש לא יזהה אותו.

ולכן, כשאדם מתרגל לעבודה הזאת על יבש, בלי הרגשה, כשה' נראה לו רחוק ואין לו עונג, והוא עובד רק מכוח האמונה, עובד ומתפלל, זו בניית הכלי. בלי חיות ובלי עונג, יבש לגמרי.

אז דווקא

אנחנו מדברים כאן על מושג שכשנכנסים אליו, אל הקומה הזאת ואל העונג הזה, נגמר הסיפור. מי שטעם וראה כי טוב ה', הכל טוב בעיניו. גם מול מראה קשה הוא מבין שהכל טוב, שה' טוב במאה אחוז, והוא כבר אינו רואה רע. זה פשוט לקבל את שכלו של ה'. וזה מה שקורה אצל המקובלים הגדולים.

ואנחנו צריכים לעשות את ההשתדלות שלנו. הרבי מליובאוויטש זכר צדיק וקדוש לברכה היה אומר תמיד שצריך לבקש מה' שיביא לנו טוב הנראה והנגלה. לא טוב שמלובש באסון, שאני צריך לפרש אותו. אין לי צורך

בפירושים. צריך לבקש מה' טובות מוחשיות, שאינן מלובשות ברע. כל טוב שמתלבש בצורות כאלה נובע מן החסרונות שלנו, כי ה' הוא הטוב והמטיב, ויש טוב מוחלט שאינו צריך להתלבש ברע.

ובעל הסולם מלמד על חוק ההתפתחות, שהייסורים דוחפים את האדם קדימה. אילו התקדמנו בכוח העבודה שלנו, לא היה צורך בדחיפה הזאת. חז"ל אמרו "אין יסורין בלא עון" (שבת נה, א), ובעומק, העוון שמדובר בו כאן הוא הרצון לקבל עצמו, שעדיין לא תוקן.

אומר בעל הסולם: כשאדם עובד תקופות על יבש, עובד הרבה ואינו מתענג, וממשיך לעבוד באמונה, אז מגיע השפע הגדול, המתנה הגדולה. וכך כתוב: "אז תתענג על ה'" (ישעיהו נח, יד). ובעל הסולם מדויק במילה אז. מקודם, בתחילת עבודתו, לא היה לו תענוג, ועבודתו הייתה בדרך הכפייה. רק אחר כך, כשכבר הרגיל את עצמו לעבוד על מנת להשפיע בלי להסתכל על עצמו, אז הוא זוכה להתענג על ה'. וטעם הדבר: אילו היה מתענג מיד, העבודה הייתה הופכת שוב לשלא לשמה. וגם התענוג שהוא מקבל אז, כלשונו, "הוא על ה', היינו לה' דוקא" (שמעתי, מאמר ה).

וכשאנחנו מדברים על להתענג על ה', מדובר בסוג עונג שבו כל כדור הארץ נעשה פתאום צעצוע אחד גדול. שגור בשם רבי נחמן מברסלב שמי ששמע פעם אחת תורה מפי צדיק אמת, העולם נמאס בעיניו. התאוות הגדולות והתענוגות הגדולים, שהיו בשבילו משהו, נעשים פתאום בעיניו כאפר הארץ, כלום ואפס.

דלק מטוסים

ממשיך בעל הסולם. אדם המתבונן בדברים עשוי לומר שזו דרישה קשה. לעבוד את ה' במאה אחוז, רק בשבילו, כשאנחנו עצמנו איננו בתמונה, נראה קשה מאוד. אבל אם יעשה חשבון לנפשו, יראה שאין זה קשה כל כך. כתוב "כי אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז), ושלמה המלך אומר "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש" (קהלת א, ג). בין כך ובין כך אדם עמל בעולם הזה כל ימיו.

והחשבון הוא מתמטיקה פשוטה. הרצון לקבל, בסופו של דבר, רוצה תענוגות. כל הזמן רצית לקבל, כל הזמן אינטרסים, כל הזמן אגואיזם. שים את הכל באחוזים, ומדוד כמה תענוג קיבלת בסוף וכמה ייסורים. אם נשאר לך עשרים אחוז תענוג ושמונים אחוז בלגן, אתה במצב טוב. ובדרך שאני מציע לך, לעבוד לשמה, אחרי

ששוברים את הקליפה, יהיה לך תענוג כל הזמן, גם בתוך העבודה עצמה, כי נוצרת השוואת הצורה ואתה שרוי בעונג תמיד. ובלשון בעל הסולם: "אם האדם עובד לשמה, הוא מקבל תענוג גם בזמן העבודה" (שם).

וזה מה שאנחנו רואים אצל גדולי ישראל ואצל המקובלים. זכיתי לגדול בין אנשים גדולים, וראיתי אדם קם בשתיים בלילה באור גדול, כאילו עכשיו בוקר. ריבונו של עולם כל הזמן, אין צרות ואין בעיות. אתה מסתכל עליו ואינך מבין. האדם עצמו כאילו איננו. העונג הזה, הדלק הזה, נקרא דלק מטוסים. עד היום התרגלנו לדלק אופנועים: תענוגות של הבל, אינטרסים אישיים צרים, קצת כבוד, תמונה בעיתון, שבח פה ושם, ותעודות שתלויות על הקיר זו ליד זו. צעצועים. זה דלק אופנועים.

ומי שטעם מדלק המטוסים הזה, אדרבה, מתחיל לחפש איפה המעשה יהיה הכי נקי, שרק ה' יידע ושאיך אחד אחר לא יידע. הוא הופך פתאום לנסתר. קודם רצה להיות גלוי כל הזמן, שכל העולם יידע עליו, ועכשיו הוא רוצה להסתתר ולהסתיר את מעשיו. וטעם הדבר: הוא טעם. "טעמו וראו כי טוב ה'". הוא טעם מהו דלק מטוסים, ולכן הוא יכול לעשות השוואה. לכן, אחרי שטועמים, קל מאוד לעזוב את הרצון לקבל. ולפני שטועמים, באמת קשה.

אור גדול לדור נמוך

דיברנו כאן דברים גבוהים. אבל דעו לכם, מסופר ששאלו פעם את רבי נחמן מברסלב כיצד הוא מוסר תורות גבוהות כל כך. מי שלמד ליקוטי מוהר"ן יודע שאין זה דלק מטוסים, זה דלק של חלליות. והשיב רבי נחמן שאדרבה, ככל שהדור נמוך יותר, צריך להביא לו אור גדול יותר, כי רק בכוח האור הזה ייחלץ. והדור שלנו הוכשר לקבל את האור הזה.

ויש לי חידוש בזה: בדור שלנו, כל מי ששב בתשובה, שב לשמה. בדורות הקודמים היו נבואה ורוח הקודש, ומי ששב בתשובה יכול היה להיכנס לשיעור אצל רבי שמעון בר יוחאי. בדורנו, השב בתשובה לא ראה גילוי, לא פגש את אליהו הנביא, לא עמד לפני משה רבנו ולא התווכח עם יהושע בן נון. הוא היה בשיעור, שמע שה' נמצא ושהוא רוצה שנשמע בקולו, והתחיל לשמוע. אין לשמה גדולה מזו. החושך שנפל עלינו גרם לכך שכל צעד שאנחנו עושים בעבודת ה' הוא לשמה. עם כל הקשיים ועם כל הבלגן, אנשים שורדים ועובדים את ה' בלי לראות בעיניים, בלי נבואה ובלי רוח הקודש, וממשיכים לעבוד.

ומי שיעבוד באמת בדרך הזאת, ויתפלל שהדבר הזה יחסר לו, ברגע שיחסר לו באמת, ה' ממלא. וכך בכל תחום. יש אנשים שחסרה להם פרנסה, ומתברר שעל הדבר הזה עצמו כמעט אינם מתפללים, רק מזכירים אותו פה ושם. ההשתדלות כוללת גם את המעשה וגם את התפילה. כך גם בשלום הבית, וכך בכל דבר. וכדי לדעת אם באמת חסר לאדם דבר, יש סימן אחד: התפילה. מי שאינו מתפלל על דבר, סימן שעדיין אינו חסר לו באמת. השיעור הזה צריך לפחות לעורר בנו את הרצון להתפלל, ולהבין שיש גלקסיה נוספת, שבה חיים אנשים במאה אחוז על מנת להשפיע.

מחיל אל חיל

והתפילה אינה נפסקת לעולם. בכל קומה שאדם מגיע אליה, הוא מבין שיש עוד ועוד, ומקבל עוד חלקים של נשמתו, נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה, שהמקובלים מכנים נרנח"י. המקובלים שזכו להשוואת הצורה הגדולה ביותר עדיין עמדו בתפילה ובזעקה, כי תמיד יש עוד, וכך הלכו, כלשון הכתוב, "מחיל אל חיל" (תהלים פד, ח).

והשפה הזאת, שפת ההשפעה, קרובה מאוד ללבן של נשים. רוב חייהן נתינה: ההריון, הילדים, הבית. הן משפיעות מטבען, ולכן השפה הזאת מובנת להן באופן טבעי. גם גברים יכולים להגיע אליה, אבל אצלם היא לעתים שפה קשה יותר.

ומי שמבקש עצה כיצד להתפלל בכוונה, צריך לדעת שאין כאן עניין של עצות, יש כאן עניין של קומות. כשנכנסים לקומה, חיים בה ומרגישים אותה. זה כמו גיל: אינני יכול לתאר לאדם איך מרגיש אדם בן מאה, כי עוד לא הגעתי לשם. ובכל זאת יש כמה דברים פשוטים: להתפלל מתוך הסידור, להתעכב על המילים ולחזור עליהן פעם ועוד פעם, ולהכין את עצמו לתפילה ולא ליפול עליה בחטף.

אבל העיקר הוא החיסרון. כשמגיעים לחיסרון, התפילה נעשית בכוונה מעצמה. ראו מתי אנחנו מתפללים תפילה אמיתית: כשאנחנו מרימים ידיים. כשיש צרה עם ילד או כשמישהו חולה, איש אינו צריך ללמד אותנו כוונה. אנשים מתפללים על מה שאינו חסר להם, על מה שאינו אכפת להם, ולכן אין בזה כוונה. הבעיה שלנו היא שעוד לא הגענו להבנה שכל הקומה הזאת חסרה לנו. כשהאסימון ייפול, התפילה תהיה בכוונה. זה סוד התפילה בכוונה.

ואנחנו צריכים שגם הדברים הרוחניים יקבלו את המשקל הזה. וזה נעשה כשבאים ולומדים, חוזרים על הדברים, ולאט לאט הם נכנסים אל הלב, עד שהחיסרון נעשה אמיתי והתפילה יוצאת מעומק הלב. יהי רצון שנזכה לטעום ולראות כי טוב ה', ולהתענג עליו בעבודה נקייה, לשמה.

המימד הנוסף • הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 • ravbiton.com • קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק ב', שיעור 7